Akademik Araştırmalar ve Çalışmalar Dergisi 2021, 13(24), 78-88
Journal of Academic Researches and Studies 2021, 13(24), 78-88
https://doi.org/10.20990/kilisiibfakademik.886650

Makale Türü: Araştırma Makalesi
Paper Type: Research Paper

Geliş tarihi/Recceived: 25.02.2021
Kabul tarihi/Accepted: 31.03.2021

Yerel Yönetimler ve Erişilebilir Kentler: Sağlıklı Kentler Birliği'ne Üye Belediyeler Örneği

Local Governments and Accessible Cities: Case of Turkish Healthy Cities Association Member Municipalities'

Adnan SÖYLEMEZ[1]

Öz

Amaç: Küresel ölçekte yaşanan salgın ve salgın sonrası devletler tarafından uygulamaya geçirilen kısıtlamalar sonrasında erişilebilirlik kavramı daha fazla önem kazanmıştır. Kentte sunulan hizmetlere karantina veya sokağa çıkma yasağı gibi uygulamalar sonrasında erişememe durumu aslında o kentte ikamet eden dezavantajlı gruplar için yaşam boyu devam etmektedir. Bu bakımdan kentsel alanlara veya mekânlara erişememe, ulaşımda karşılaşılan kısıtlar kolaylıkla çözülebilecek ve bütçe içerisinde çok maliyetli olmayan sorunlardır. Kentsel sağlık göstergelerini belirleyerek sağlıklı kent kriterlerini belirleme amacıyla ortaya çıkan "sağlıklı şehir hareketi" ülkemizde de "Sağlıklı Kentler Birliği" kurumsal yapısıyla faaliyet yürütmektedir. Sözkonusu birliğe üye olan belediyelerin erişilebilirlik ile yürüttükleri faaliyetlerin genel durumunun ne olduğu bu araştırmanın amacını oluşturmaktadır.

Tasarım/Yöntem: Bu çalışmada, sağlıklı bir kent yaşamını kent bireylerine sunabilmek gayesi ile çalışmalarını sürdüren "Sağlıklı Kentler Birliği"ne üye kentlerden verilerine ulaşılabilenlerden sağlıklı kent göstergelerinden biri olan erişilebilir bir kent adına yaptıkları çalışmalar ele alınmıştır. Kentlerden elde edilen verilerle desteklenen çalışmada, erişilebilir bir kent önünde en büyük engel olarak yasal mevzuat değil yerel yönetimlerin uygulamalardan kaynaklı eksiklikleri görülmektedir.

Bulgular: Kentlerden elde edilen verilerle desteklenen çalışmada, erişilebilir bir kent önünde en büyük engel olarak yasal mevzuat değil yerel yönetimlerin uygulamalardan kaynaklı eksiklikleri görülmektedir.

Özgünlük/Değer: Diğer alanlarda yoğun olarak çalışılmasına karşın erişilebilirlik ile ilgili çalışmalar "Sağlıklı Kentler Birliği" özelinde hiç değerlendirilmemiştir. Bu bakımdan erişilebilirlik kavramına katkı sağlayabilecek sonuçlara ulaşması araştırmanın özgün değerini oluşturmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Erişilebilirlik, Erişilebilir Kentler, Kentsel Erişilebilirlik, Yerel Yönetimler, Sağlıklı Kentler Birliği

Abstract

Purpose: After a global epidemic and restrictions implemented by post-epidemic states, the concept of accessibility has gained more importance. The inability to access the services offered in the city after practices such as quarantine or curfew is actually a lifelong problem for disadvantaged groups residing in that city. In this regard, the inability to access urban areas or places, the restrictions encountered in transportation are problems that can be easily solved and are not very costly within the budget. The "healthy city movement", which emerged with the aim of determining the healthy city criteria by determining the urban health indicators, also operates in our country with the institutional structure of the "Healthy Cities Association". The purpose of this research is the accessibility and general status of the activities carried out by the municipalities that are members of the said union.

Design/Methodology: In this research, the work of the member cities of the "Turkish Healthy Cities Association", which continue their work with the aim of presenting a healthy urban life to urban people, on behalf of an accessible city, which is one of the indicators of Healthy Cities, was discussed.

Findings: According to the study supported by the data obtained from the cities, the biggest obstacle to an accessible city is not the legal legislation, but the deficiencies stemming from local administration practices.

Originality/Value: The fact that the relationship between brand satisfaction, trust and loyalty is examined in a limited number within the scope of social media communication despite intensive work in other fields, and reaching results that can contribute to the social media communication strategies of brands constitutes the original value of the research.

Keywords: Accessibility, Accessible Cities, Urban Accessibility, Local Governments, Turkish Healthy Cities Association

[1] Öğr. Gör. Dr. Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Meslek Yüksekokulu Yönetim ve Organizasyon Bölümü soylemez@selcuk.edu.tr, ORCID: 0000-0001-8153-0238.

1. GİRİŞ

Birleşmiş Milletler tarafından yayınlanan "Erişilebilir Kent Gelişiminde İyi Uygulamalar" isimli çalışmada, 2050 yılına kadar dünya nüfusunun yüzde on beşi engelli olmak üzere yaklaşık altı milyar iki yüz elli milyon insanın kent merkezlerinde yaşaması beklenmektedir (UN, 2016: 6). Bu bakımdan engelli insanların, özellikle dünyanın birçok şehrinde karşı karşıya olduğu çevresel erişilebilirlik eksikliği, büyük bir zorluk teşkil etmektedir.

Pandemi süreci ile beraber yaşamımıza dâhil olan kısıtlamalar erişilebilirliğin önemini topluma bir kez daha hatırlatmaktadır. Yaşamın sürdüğü kentlerin sokakları, caddeleri, parkları, çocuk oyun alanları, kaldırımlar, trafik ile ilgili düzenlemeler, kamu hizmeti sunan ve kamuya açık olan tüm alanlar ve kentsel ulaşım hizmetlerinin erişilebilirliği temel alınarak yeniden ele alınması gereken mekânlar olduğu konusunda yerel yönetimlerde farkındalık oluşturulmalıdır (Ar, 2020: 4).

Kamusal alanların ve kentin tamamının erişilebilir hale getirilmesi konusunda yerel yönetimlerdeki inisiyatif alanların üstlendikleri görevlerinin bir gereği ve kamu/özel sektörde hizmet veren teknik eğitim almış kişilerin (mimar, mühendis, tekniker, vb.) ise aldıkları eğitimin bir gereği olarak erişilebilir mekanlar ve alanlar yaratmaları, düzenlemeleri bir zorunluluktur (Belir, 2020a: 5).

Sağlıklı Kentler Birliği, sağlıklı bir kent yaşamını temel amaç edinen kentlerin oluşturduğu bir birliktir. Bu bakımdan bu birliğe üye kentlerin erişilebilirlik açısından ortaya koydukları proje ve çalışmalar ülkenin tümü açısından önemlidir. Çalışmada, sağlıklı kentler birliğine üye olan kentlerden dört büyükşehir belediyesi, iki il belediyesi ve dört ilçe belediyesi ele alınarak değerlendirilmiştir.

2. ERİŞİLEBİLİRLİK KAVRAMI

Bağımsız yaşam, kişinin her şeyi kendi başına yapması ya da kimseye ihtiyacı olmadığı, yalnız yaşamayı benimsediği anlamına gelmemektedir. Bağımsız yaşam, kişilerin engelli olmayan kişiler gibi günlük yaşamlarında seçim haklarını ve yaşamları ile ilgili kontrol haklarını talep ettikleri anlamına gelmektedir. Herkesin aileleri ile büyüyüp istediği bir eğitim kurumuna gitmek, komşularıyla aynı toplu ulaşım aracını kullanmak, eğitimini aldığı ve ilgi alanlarına hitap eden uygun işlerde çalışmak ve kendi ailesini kurarak yaşamını değişen yeteneklerine rağmen aynı konutta sürdürmek, vs. gibi istekleri olabilir (Belir, 2020b: 76). Gündelik hayatın akıp gittiği en başta kamusal alanları kapsamak üzere açık ya da kapalı tüm mekânlar ve ulaşım ortamları herkes için eşit imkânlar sunmalıdır. Eşit imkânlar sunabilmenin en önemli hususu sunulan hizmetin erişebilir olmasıdır (Evcil, 2020: 58). Bireyler, özellikle mekânsal erişilebilirlik olanakları sağlandığı sürece gündelik yaşam içinde herkesle birlikte hayatını eşit bir ortamda sürdürebilmekte ve yaşam alanlarını mümkün oldukça bağımsız olarak kullanabilmektedir (Tutal, 2015: 8).

Erişilebilirlik, aynı zamanda farklı ihtiyaçları olan bireylerin evlerinden çıkarak başkalarının yardımı olmadan kentteki açık ve kapalı alanlara ulaşabilmeleri ve bunlardan istifade edebilmeleri olarak ifade edilmektedir. Tüm kent sakinlerinin toplumsal yaşama katılabilmeleri için erişilebilirlik kavramı, kentin tamamında tüm mimari ve fiziksel önlemlerin alınmasını kapsamaktadır. Yirmi birinci yüzyılda kentleri, her birey için daha yaşanılabilir kılmak kamu yöneticisinin temel görevidir. Özellikle yerel yöneticilerin üzerlerinde büyük bir görev ve sorumluluk vardır. Kentin her bireyi için erişilebilir, ulaşılabilir hale gelmesi ve uygulanacak politikaların bu amaç doğrultusunda oluşturulması çok önemlidir (Negiz & Nalbant, 2019: 348).

Kamunun hizmet verdiği ve kamusal kullanıma açık tüm binalar ile ve ulaşım hizmetlerinin yanı sıra rekreasyon alanlarında da erişilebilirlik önlemlerinin alınması, yalnızca engelli bireyler açısından değil kısıtlı hareketliliğe sahip tüm bireyler (hamileler, yaşlılar, çocuklar, bebek arabalılar, çok uzun veya çok şişman kişiler) açısından da önemli bir zorunluluktur (Demirkan, 2015: 1). Erişilebilirliğinin olabilmesi için sadece fiziki çevre veya eşyanın değil kullanılan teknolojilerin de erişilebilirliği destekleyici özelliklere sahip olması gerekmektedir. Bu nedenle, erişilebilirliğe yönelik hazırlanan uluslararası düzenleme ve ilkelerin de teknoloji söz konusu olduğunda hesaba katılması gerekmektedir (İnalhan, 2020: 78).

Türkiye tarafından 2007 yılında imzalanan, Birleşmiş Milletler'in "Engelli Hakları Sözleşmesi"nin ondokuzuncu maddesinde bağımsız yaşam ve topluma dahil olma konusu şöyle tanımlamıştır (UN, 2006):

"İşbu sözleşmeye taraf devletler tüm engellilerin diğer bireylerle eşit koşullar altında toplum içinde yaşama hakkına sahip olduğunu kabul eder ve engellilerin bu haktan eksiksiz yararlanabilmeleri ve topluma tam katılımlarını kolaylaştırmak için gerekli tedbirleri etkin bir şekilde alır. Bu çerçevede aşağıdaki noktalara dikkat edilmelidir:

a) Engelliler diğer bireylerle eşit koşullar altında ikametgâhlarını ve nerede ve kiminle yaşayacaklarını seçme hakkına sahiptirler ve özel bir yaşama düzenine zorlanamazlar.

b) Engellilerin kişisel destek dahil olmak üzere toplum içinde yaşamak ve topluma dahil olmak için ihtiyaç duydukları konut içi, kurum içi ve diğer toplumsal destek hizmetlerine erişimleri sağlanmalı ve engellilerin toplumdan tecridi ve ayrı tutulması önlenmelidir.

c) Kamusal hizmet ve tesisler engellilere diğer bireylerle eşit şekilde açık olmalı ve onların ihtiyaçlarına yanıt verebilmelidir. Söz konusu madde ile kişilerin kendi geleceklerini tayin etme ve kendi yaşamları ve eylemleri üzerindeki sorumluluk ve risk alma hakları olduğu ifade edilmektedir."

"5378 sayılı Engelliler Hakkında Kanun"a göre; "fiziksel, zihinsel, ruhsal ve duyusal yetilerinde çeşitli düzeyde kayıplarından dolayı topluma diğer bireyler ile birlikte eşit koşullarda tam ve etkin mekanlarda erişilebilirlik, kullanılabilirlik ve yaşanabilirlik katılımını kısıtlayan tutum ve çevre koşullarından etkilenen birey" engelli olarak tanımlanmaktadır (Mamatoğlu, 2015: 6).

Erişilebilirlik, tüm haklara ulaşmak bakımından vazgeçilemez en temel haktır. Erişilebilirlik engelli bireylerin;

- Bağımsız bir şekilde yaşayabilmelerinin,
- Yaşamın tüm alanlarında etkin ve tam katılım sağlayabilmelerinin,
- Engelli olmayan bireylerle eşit koşullarda fiziki çevreye, ulaşıma, bilgi ve iletişim olanaklarına hem kırsal hem de kentsel alanlarda halka açık diğer tesislere ve hizmetlere, evrensel tasarım ilkesiyle ulaşmalarının sağlanmasıdır (Oğultürk, 2020: 82).

5378 sayılı Engelliler Hakkında Kanunun yedinci maddesinde; "Yapılı çevrede engellilerin erişilebilirliğinin sağlanması için planlama, tasarım, inşaat, imalat, ruhsatlandırma ve denetleme süreçlerinde erişilebilirlik standartlarına uygunluk sağlanır. Özel ve kamu toplu taşıma sistemleri ile sürücü koltuğu hariç dokuz veya daha fazla koltuğu bulunan özel ve kamu toplu taşıma araçlarının engellilerin erişilebilirliğine uygun olması zorunludur. Bilgilendirme hizmetleri ile bilgi ve iletişim teknolojisinin engelliler için erişilebilir olması sağlanır." hükmü ile yapılı çevre, ulaşım hizmetleri ve bilgi ve iletişim teknolojilerinde erişilebilirliğin sağlanmasına" yönelik düzenlemeler yer almaktadır.

5378 sayılı Kanunun geçici ikinci maddesinde ise kamu kurum ve kuruluşlarına açık sorumluluklar getirilmiştir. Bu maddede; "kamu kurum ve kuruluşlarına ait mevcut resmî yapılar, mevcut tüm yol, kaldırım, yaya geçidi, açık ve yeşil alanlar, spor alanları ve benzeri sosyal ve kültürel alt yapı alanları ile gerçek ve tüzel kişiler tarafından yapılmış ve umuma açık hizmet veren her türlü yapılar bu Kanunun yürürlüğe girdiği tarihten itibaren sekiz yıl içinde özürlülerin erişilebilirliğine uygun duruma getirilir." hükmü bulunmaktadır.

Engelliler Kanununa dayanarak hazırlanan ve 20 Temmuz 2013 tarihinde yayımlanarak yürürlüğe giren "Erişilebilirlik İzleme ve Denetleme Yönetmeliği"nde, 5378 sayılı Kanun'da sıralanan kamu kullanımına açık binalar, açık alanlar ve şehir içinde sunulan ya da denetlenen toplu taşıma hizmetlerinde erişilebilirliğin sağlanmasının izlenmesi ve denetlenmesine yönelik hususları kapsayan düzenlemeler yer almaktadır.

Dünyada seksenli yıllardan bu yana yaşanan küreselleşme ya da endüstri-sonrası dönemle farklılaşan ekonomik ve sosyal politikalarla birlikte ortaya çıkan düşünsel anlamdaki farklılaşma, hem engellilik teorisinde hem de onun sosyal hak kavrayışında önemli bir kırılmaya sebep olmuştur.

Gelinen noktada, engelliliği "bir insan hakları sorunu" olarak değerlendirme eğilimi ön plandadır (Okur & Erbil Erdugan, 2010: 247). Bu bakımdan yalnızca engelli olması nedeniyle bireye avantaj sağlamaktan ziyade bir birey olarak yaklaşılması ve her bireyin o hizmete erişebilmesinin sağlanması yerinde olacaktır.

3. ERİŞİLEBİLİR KENTLER

Kent yaşamının öznesi olan insan, bazen kendi çıkarları doğrultusunda kent yaşamı ile uzlaşı içerisine girerken bazen de kente karşı kendini koruma altına alır ve asosyal bir davranış sergileyebilir. Kent insanının karşılıklı olarak temkinli ve kayıtsız davranışları karşısındaki bireye başka hiçbir yerde sahip olamayacağı bir özgürlük kazandırır. Bu nedenle insan kentte özgür olduğu için başka hiçbir yerde hissetmeyeceği kadar kaybolmuşluk ve yalnızlık duygularını yaşar. Bu bakımdan kentler, mekânları büyüdükçe ve nüfusu arttıkça bir özgürlük alanı haline dönüşür (Polat, 2020: 55).

Kentlerde erişilebilirlik çalışmaları genel olarak şu başlıklarda gerçekleştirilmektedir (Demirkan, 2015: 8):

- Açık alanlara ve binalara erişilebilirlik (konutlar, alışveriş ve iş merkezleri, eğitim ve sağlık mekanları)
- Ulaşımda erişilebilirlik (toplu taşım araçları, demiryolları, metro ve otobüs işletmeleri, hava ulaşımı, vb.)
- Hizmetlere erişilebilirlik (sağlık ve eğitim uygulamaları, istihdam, adalet, kültürel yaşam, spor faaliyetleri, dinlenme, boş zaman aktiviteleri, siyasal ve toplumsal yaşam)
- Bilgi ve bilgi teknolojilerine erişilebilirlik (e-devlet uygulamaları, internet teknolojileri ve sanal kütüphanelere erişim)

Bireyin toplumsal yaşama katılabilmesi için kent ölçeğinde ve yapılı çevrede gereken tüm fiziksel ve mimari tedbir ve düzenlemelerin ortalamaya göre değil dezavantajlı olan bireyler de gözetilerek kimsenin yardımına ihtiyaç duymadan kentsel mekânlar içerisinde kolay hareket edebilmesi kentsel mekânlarda erişilebilirliğin temelini oluşturmaktadır (Aktaş, 2020: 2). Erişilebilirlik hakkı, uluslararası ve ulusal düzeyde bağlayıcı kararlarla güvence altına alınmış olmasına karşın alınan kararlar yakın zamanlara kadar tasarımlara ve erişilebilirlik uygulamalarına yansımamıştır (Tutal, 2020: 67).

Son dönemde yasal olarak yapılan düzenlemeler ile engellilerin kent yaşamının içerisine dâhil olması sadece bir sosyal politika uygulaması olmaktan çıkarılıp normal bir gerekliliğe dönüşmüştür. Yasal mevzuat çerçevesinde, kentsel erişilebilirlik uygulamaları zorunluluk haline getirilmiştir. Bu bakımdan kentin tüm alanlarının/mekanlarının dezavantajlı bireyler düşünülerek yeniden veya sil baştan düzenlenmesi zorunluluğu ortaya çıkmıştır (Şat & Göver, 2017: 535).

Yerel yönetimler mevzuatında yapılan değişiklik ile 2004 yılı sonrasında büyükşehir belediyesi yapılan kentlerde bir yerel yönetim kuruluşu olan "il özel idareleri" kapatılarak bunların görevleri büyükşehir belediyelerine aktarılmıştır. Belediyelerin yasal görevleri gereğince, sosyal politika ve sosyal hizmet üretme bakımından daha fazla ön planda olmaktadırlar. Belediyelerin, en başta dezavantajlı gruplar (engelliler, çocuklar, yaşlılar, kadınlar vb.) olmak üzere bünyesindeki kent sakinlerinin sosyal problemlerine yönelik sosyal politika ve hizmet faaliyetleri sunması, bu faaliyetlerin oluşturulmasına katkı vermesi 'sosyal belediyecilik' olarak isimlendirilmektedir (Genç vd., 2020: 239).

4. SAĞLIKLI KENTLER BİRLİĞİ

Dünya Sağlık Örgütü'nce, kentlerin sağlık göstergelerinin belirlenmesi ve burada ortaya çıkan olumsuz faktörlere çözüm bulabilme amacıyla "Sağlıklı Şehirler Hareketi" tarafından 1988 yılında oluşturulan bir projedir. "Sağlıklı Kentler Birliği" ise "Sağlıklı Şehirler Hareketi"nin Türkiye'de de gelişmesi, benimsenmesi, uygulanabilmesi amacıyla on kurucu belediyenin çabalarıyla (Bursa, Yalova, Van, Kadıköy, Afyonkarahisar, Tepebaşı, Çankaya, Ürgüp, Ordu, Kırıkkale) 2 Aralık 2004 tarih ve 2004/8226 sayılı Bakanlar Kurulu kararıyla "mahalli idareler birliği" statüsünde kurulmuştur. "Sağlıklı Şehirler Hareketi" dünyada beş bölgede bindörtyüz kentin içinde bulunduğu güçlü bir

küresel ağa dönüşmüştür. Avrupa bölgesinde yer alan yirmiyedi ülke ve yüz kentin içinde bulunduğu ağı, Türkiye adına Sağlıklı Kentler Birliği temsil etmektedir (SKB, 2019:8).

"Sağlıklı Kentler Birliği", kuruluşundan günümüze ele aldığı konu ve çalışmalar ile kuruluş amacını oluşturan "Sağlıklı Şehirler" kavramını ülke çapında benimsetmek üzerine faaliyetlerini sürdürmektedir. "Sürdürülebilir Kalkınma" ve "Sürdürülebilir Kent Oluşturulması" hedefleriyle kent sağlığını ilgilendiren tüm alanlarda eğitimler, çalıştaylar, sempozyumlar, konferanslar, uluslararası kongreler, yarışmalar, ödül törenleri ve farkındalık çalışmaları düzenleyerek üye belediyeleri bir araya getirmektedir.

Şu anda Sağlıklı Kentler Birliği üyesi 74 kent vardır. Bunlardan 16'sı büyükşehir,[1] 9'u il belediyesi,[2] 49'u ilçe belediyesinden[3] oluşmaktadır.

5. SAĞLIKLI KENTLER BİRLİĞİ'NE ÜYE KENTLERDE ERİŞİLEBİLİRLİK

5.1. Bursa Büyükşehir Belediyesi

Türkiye'de ilk kez Bursa Kent Konseyi Engelliler Meclisi tarafından yürütülen çalışmalarda ikiyüzotuz kamu binasında incelemeler yapılmıştır. Yapılan incelemelere göre, kamu binalarının yüzde otuzyedilik bölümünde olumlu sonuç alınmış ve engellilere uygun yerler olarak tespitte bulunulmuştur. Binaların yüzde altmışüçlük bölümünde ise engellilerin erişilebilirliğine yönelik uygun olmayan durumlar söz konusudur (Bursa Büyükşehir Belediyesi, 2015a: 1-2). Bu çalışma ile Türkiye'de ilk kez 'Engelsiz Alan' kavramı kullanılmıştır.

Bursa Kent Konseyi 2018 yılında "Bursa Konuşuyor" toplantılarından birinde, herkes için 'Erişilebilirlik ve Ulaşılabilirlik' konusunu değerlendirmiştir. Merkezi yönetim temsilcileri, yerel idareciler ve sivil toplum kuruluşları ve engelli bireyler ile ailelerin katıldığı bu toplantıda "esnaf ve araçların kaldırım işgalinin önlenmesine yönelik düzenlemelerin yapılması, kaldırımlardaki engelli rampalarının daha görünür bir şekilde yapılması, engelliler için özel sağlık hattının olması, eğitim kurumlarının engelli bireylerin eğitimi için uygun hale getirilmesi" önerileri gelmiştir. Toplantıda ortaya çıkan görüş ve önerilerin bir rapor halinde Bursa Büyükşehir Belediyesi ve ilgili kurum ve kuruluşlara gönderilmesi kabul edilmiştir ("Herkes İçin", 2018).

Bursa Büyükşehir Belediyesi tarafından engelli vatandaşlara yönelik projeler kapsamında hayata geçirilen 'Engelsiz Yaşam Merkezi'nde, on altı yaş sonrası Milli Eğitim ve özel eğitimde, örgün eğitime devam edemeyen engelli gençlerin hem sosyal becerilerini geliştirmek hem de çeşitli dallarda beceri ve sosyal adaptasyon programlarına destek olunması hedeflenmektedir. Yaklaşık 160bin m2 alan içerisinde 1200 m2 kapalı alana sahip olan merkezin dış mekânında yer alan hobi bahçesi, bedensel engelli ve görme engelli amatör kulüplerin de kullanabilmesine uygun dört halı saha yer almaktadır. Profesyonel kapalı spor salonu, basketbol, yüzme, atıcılık ve çeşitli branşlarda katılımcıların spor etkinliklerinin gerçekleştirilebileceği tesiste, erişilebilir alanlarda spor yapabilme olanakları sunulmaktadır (Bursa Büyükşehir Belediyesi, 2018: 1).

---

[1] Antalya Büyükşehir Belediyesi, Aydın Büyükşehir Belediyesi, Balıkesir Büyükşehir Belediyesi, Bursa Büyükşehir Belediyesi, Denizli Büyükşehir Belediyesi, Erzurum Büyükşehir Belediyesi, Hatay Büyükşehir Belediyesi, İstanbul Büyükşehir Belediyesi, İzmir Büyükşehir Belediyesi, Kahramanmaraş Büyükşehir Belediyesi, Kocaeli Büyükşehir Belediyesi, Mersin Büyükşehir Belediyesi, Muğla Büyükşehir Belediyesi, Ordu Büyükşehir Belediyesi, Samsun Büyükşehir Belediyesi, Trabzon Büyükşehir Belediyesi

[2] Bilecik Belediyesi, Burdur Belediyesi, Çankırı Belediyesi, Edirne Belediyesi, Kırıkkale Belediyesi, Kırşehir Belediyesi, Osmaniye Belediyesi, Şırnak Belediyesi, Yalova Belediyesi

[3] Abana Belediyesi / Kastamonu, Adalar Belediyesi / İstanbul, Akçadağ Belediyesi / Malatya, Altınova Belediyesi / Yalova, Amasra Belediyesi / Bartın, Avanos Belediyesi / Nevşehir, Aydıncık Belediyesi / Mersin, Balçova Belediyesi / İzmir, Bandırma Belediyesi / Balıkesir, Bayındır Belediyesi / İzmir, Beşiktaş Belediyesi / İstanbul, Çankaya Belediyesi / Ankara, Darende Belediyesi / Malatya, Didim Belediyesi / Aydın, Dinar Belediyesi / Afyon, Emet Belediyesi / Kütahya, Fındıklı Belediyesi / Rize, Gazipaşa Belediyesi / Antalya, Gebze Belediyesi / Kocaeli, Gölcük Belediyesi / Kocaeli, İnegöl Belediyesi / Bursa, Kadıköy Belediyesi / İstanbul, Kadirli Belediyesi / Osmaniye, Karesi Belediyesi / Balıkesir, Karşıyaka Belediyesi / İzmir, Körfez Belediyesi / Kocaeli, Malkara Belediyesi / Tekirdağ, Menteşe Belediyesi / Muğla, Merkezefendi Belediyesi / Denizli, Mezitli Belediyesi / Mersin, Mudanya Belediyesi / Bursa, Muratpaşa Belediyesi / Antalya, Nilüfer Belediyesi / Bursa, Odunpazarı Belediyesi / Eskişehir, Ortahisar Belediyesi / Trabzon, Osmancık Belediyesi / Çorum, Osmangazi Belediyesi / Bursa, Pamukkale Belediyesi / Denizli, Pendik Belediyesi/İstanbul, Sandıklı Belediyesi / Afyon, Serdivan Belediyesi / Sakarya, Süleymanpaşa Belediyesi / Tekirdağ, Tepebaşı Belediyesi / Eskişehir, Tirebolu Belediyesi / Giresun, Toroslar Belediyesi / Mersin, Urla Belediyesi / İzmir, Ürgüp Belediyesi / Nevşehir, Yenipazar Belediyesi / Aydın, Yeşilyurt Belediyesi / Malatya

Engelli vatandaşların yardıma ihtiyaç duymadan turizm faaliyetlerinde katılmasını, sosyal ve kültürel açıdan gelişimlerini desteklemeyi amaçlayan 'Erişilebilir Müze' projesi ise Büyükşehir Belediyesi ve Bursa Valiliği iş birliğiyle, Bursa Engelliler Federasyonu tarafından koordine edilmiştir. İçişleri Bakanlığı Dernekler Dairesi Başkanlığı'nın hibe programı kapsamında 39 bin 322 TL hibe programı ile desteklenen bu proje kapsamında Bursa Müzeler Müdürlüğü'ne bağlı Atatürk Evi Müzesi, Mudanya Mütareke Evi Müzesi, Arkeoloji Müzesi, Büyükşehir Belediyesi'ne bağlı Bursa Kent Müzesi, Bursa Göç Tarihi Müzesi ve Karagöz Müzesi pilot müzeler olarak belirlenmiştir. Toplumu oluşturan tüm bireylere hizmet sunarken fırsat eşitliğini sağlamayı, toplumda engellilere dair farkındalığı artıracak çalışmalar yapmak amacıyla yola çıkılan proje kapsamında müzelerde çalışan yirmi beş çalışana işaret dili üzerine bir eğitim verilmiştir (Bursa Büyükşehir Belediyesi, 2015: 11-2).

5.2. Denizli Büyükşehir Belediyesi

3 Aralık Dünya Engelliler Günü kapsamında Engelsiz Bir Dünya sloganı ile düzenlenen farkındalık yürüyüşüne tekerlekli sandalye ile katılan Denizli Büyükşehir Belediye Başkanı özellikle toplu ulaşımda Denizli ilinde tüm belediye otobüslerinde engelsiz bir ulaşım hedefine ulaşıldığını söylemiştir (Denizli Büyükşehir Belediyesi). Ayrıca Denizli Büyükşehir Belediyesi'nin tüm otobüslerinde görme engelliler için sesli komut uygulaması başlatılmıştır. Sesli komut sayesinde otobüse binen kişi, geldiği durağın ismi ve gideceği yönü, anons şeklinde duymaktadır.

Ayrıca, Denizli Büyükşehir Belediyesi, yine "engelsiz ulaşım" çalışması kapsamında araç ulaşımını kendisi sağlayamayan ve yürüme engeli bulunan kent sakinlerinin bilhassa sağlık birimlerine ulaştırılması için özel olarak ayrılan tam donanımlı araçları hizmete sunmuştur (Milliyet, 2017).

5.3. Samsun Büyükşehir Belediyesi

Samsun'da Kuvayı Milliye toplantılarının yapıldığı Şeyh Sadi Tekkesi Samsun Büyükşehir Belediyesi tarafından kamulaştırılarak "Kuvayı Milliye Ruhu" binası, "Şehit ve Gazi Anı Evi" ve "Dioramig Müze"den oluşan bir üçlü yapıya dönüştürülmüştür. Sözkonusu yapılar akıllı ve engelsiz müze olarak tasarlanmıştır (SKB, 2016).

Samsun Büyükşehir Belediyesi tarafından engelliler için hayata geçirilen "Mavi Işıklar Engelliler Eğitim, Dinlenme ve Rehabilitasyon Merkezi", 2013 yılında faaliyete geçirilmiştir. Yaklaşık onbin metrekare alan üzerinde inşa edilen bu komplekste iki bin ikiyüz metrekare kapalı alan bulunmaktadır. Otuzdört engellinin aynı anda konaklayabileceği, özel havuz, kamp ve plaj ile beraber dinlenme ve rehabilitasyon merkezi de hizmet vermektedir ("Mavi Işıklar").

Ayrıca, bedensel engelli vatandaşların elektrikli araçlarının şarjlarını yapabilmeleri amacıyla önemli merkezlere şarj istasyonlarının kurulması için çalışmalar devam etmektedir.

5.4. Mersin Büyükşehir Belediyesi

Engelli vatandaşların birçok alanda ekonomik hayata katılmaları, sağlık hizmetleri ve onların rehabilitasyonu konusunda çalışmaların yürütülebilmesi için Mersin Büyükşehir Belediyesi tarafından Engelsiz Mesleki Eğitim Merkezi hizmete açılmıştır.

Mersin Büyükşehir Belediyesi olarak, kentin fiziki koşullarını özel ihtiyacı bulunan vatandaşların daha rahat kullanabileceği şekilde düzenleme ve onları sosyal hayata dâhil etme noktasında büyük bir rolü olduğundan bahseden Belediye Başkanı Seçer, salgın sürecinde bu bireylere yönelik yürütülen bazı çalışmaların durdurmak zorunda kalındığından ancak yeni normalleşme süreci ile birlikte, gerekli tüm tedbirlerin alınarak, hizmetlerin sürdürüldüğünden bahsetmektedir (Seçer, 2020: 17).

5.5. Çankırı Belediyesi

Çankırı Belediyesi'nde belediye başkanının ifadelerine göre (Esen, 2020: 22-23); belediye olarak kent sakinleri için hedeflenen kent modeli, eldeki teknolojik imkânları da kullanılarak insan ve çevre dostu kentler oluşturulmasıdır. Fiziksel imkânlara erişilebilirlik yanında bilgi ve bilişim teknolojilerine erişilebilirlik de önem arz etmektedir.

Erişilebilirlik açısından yapılan hizmetlere bakıldığında; Çankırı kentinde, toplu taşıma araçlarında engelli bireyleri için özel merdiven ve içerisinde seyahat edebilecekleri güvenli alanlar

oluşturulmuştur. Kentin kaldırımlarında "hissedilebilir yüzey" kullanılarak görme engelli bireyler için güzergâhlar oluşturulmuştur.

Belediye bünyesinde kurulan "Engelliler Koordinasyon Merkezi" aracılığı ile dezavantajlı bireylerin sosyal hayata dâhil olarak düzenlenen faaliyetlere katılmalarının sağlanması amaçlanmıştır. Çankırı kent merkezine yerleştirilen çöp kutuları, banklar, otobüs durakları gibi kent mobilyalarının yerleri, kent sakinlerine göre belirlenmektedir (Esen, 2020: 22-23).

5.6. Bilecik Belediyesi

Bisikletin ve trafikte bisikletle yer alan engellilerin benimsenmesi ve fark edilmesi amacıyla düzenlenen Bilecik Belediyesi ve Bisikletliler Derneği Bilecik Temsilciliği tarafından hazırlanan "Engelsiz Özgür Pedal" projesi kapsamında tandem bisiklet e binen biri görme engelli iki kişi Bozüyük ve Bilecik arasındaki 35 kilometre mesafede pedal çevirmiştir (Cyclist Türkiye, 2019). Bu proje ile engellilerin trafikte var oldukları önlerindeki engellerin kaldırılarak kentte her yere erişmelerinin de önü açılmaktadır.

5.7. Mezitli Belediyesi-Mersin

Mezitli ilçesinde 2018 yılının Eylül ayı itibariyle faaliyete geçirilen belediye hizmet binası, "engelsiz" bir binadır. Erişilebilir bir hizmet sunmak amacıyla hayata geçirilen bu belediye binası sayesinde engelli bireylerin belediye içerisinde yardımsız olarak istedikleri hizmet birimlerine ulaşabilmeleri mümkün olmaktadır. Her katta, üç farklı noktada engellilere özel tasarlanmış olan tuvalet ve lavabolar ihtiyaca yanıt vermektedir. Erişilebilir bir hizmet sunmak amacıyla hayata geçirilen bu sayede hizmet kalitesini ve performansı aşağıya çekmeden enerji tasarrufuna da katkı sağlayan bu bina özel bir yapıya sahiptir (Kentli, 2020: 36).

5.8. Muratpaşa Belediyesi-Antalya

Muratpaşa Belediyesi sınırları içerisinde Engelsiz Taksi uygulaması ile 7/24 esasına dayanarak ilçe sakini engellilerin sosyal hayata katılımını kolaylaştırmanın ve arttırmanın amaçlandığı belirtilmektedir. Bunun yanı sıra nakil için kullanılan 'Komşu Taksi' uygulaması ile engelli bireylerin hastane, kamu kurum ve kuruluşlarına nakilleri sağlanmaktadır. Bu uygulamanın rakamlarına baktığımızda toplamda 3884 kez naklin gerçekleştirildiği görülmektedir. Yine bu proje kapsamında özel ihtiyacı olan bireylerin aileleri, engellilik alanında çalışmalarını yürüten sivil toplum kuruluşları ile duyarlılık ve farkındalık eğitimleri sayesinde sosyal kaynaştırma etkinliklerine katılabilmektedir (Kentli, 2020: 37).

Muratpaşa Belediyesi, farklı engellilik tanısı bulunan farklı yaş gruplarında bulunan vatandaşlara eğitimler vermeye devam etmektedir. Açılan "Engelsiz yaşam merkezi" içerisinde engelli kent sakinlerinin istihdam edildiği ve herkesin yararlanabileceği iki kafe hizmete açılmıştır. "Engelsiz Kafe" adıyla hizmet veren bu işletmede yalnızca yemek ve organizasyonlar değil aynı zamanda el becerisine yönelik eğitimlerin verildiği hobi atölyeleri (ahşap boyama, ebru, seramik vs.), spor, müzik faaliyetleri, drama ve dans çalışmaları yürütülmektedir (Kentli, 2020: 37).

5.9. Nilüfer Belediyesi-Bursa

"Sosyal belediyecilik" çerçevesinde Nilüfer Belediyesi tarafından hizmete açılan "Bizim Bahçe Engelsiz Sosyal Yaşam Merkezi"nde engelliler ve yakınlarına ücretsiz tatil hizmeti sunulmaktadır. Yılda dört kez ve her seferinde en çok yedi gün süreyle hizmet alınabilen bu merkezde engelli kent sakinleri ve yakınlarının turizm alanında yaşadıkları kısıtlamalara karşı bir çözüm ortaya konulmuştur. Bu merkez "erişilebilirlik standartlarına uygun olarak tasarlanmıştır. Kendi özel bahçesi olan yedi ahşap ev, sosyal tesis, refleksoloji yolu, açık ve kapalı spor alanları bulunan "Bizim Bahçe Engelsiz Sosyal Yaşam Merkezi"nde evlerde günlük kullanım için gereken tüm eşyaların yanı sıra ikişer adet klima, buzdolabı, tekli üç yatak ve bir adet açılabilir çekyat bulunmaktadır. Kurulduğu günden bu yana yararlanan katılımcı sayısının 2244 olarak bildirilmiştir.

Dezavantajlı gruplara yönelik olarak tüm belediyelerin vermek zorunda olduğu hizmetlerin ötesine geçebilmiş özel bir proje olarak görülen bu merkez, pandemi sürecinde faaliyetlerine ara vermiştir. Ancak, "yeni normal" sürecine uyum sağlayarak tekrar 18 Haziran 2020 tarihinden itibaren açılmıştır (Kentli, 2020: 38).

Nilüfer Belediyesi'nin bisiklet yollar ile ilgili yapılan bir çalışmada; bisikletli ulaşım ağının kısa ve kesik güzergâhlardan oluştuğu bu sorunun aşılabilmesi için tüm güzergâhların birbirine bağlanması ile ilçe sınırlarının genelinde bisikletli ulaşım ağından söz edilebileceği vurgulanmaktadır (Ender Altay & Zeybek, 2019: 314). Bisiklet ağına sahip bir kentin daha erişilebilir bir kent olduğundan söz etmek mümkündür.

5.10. Çankaya Belediyesi-Ankara

Çankaya Belediyesi 2015-2019 Stratejik Planı'nda erişilebilirlikle ilgili temel hedefini de "Engelli bireylerin toplumsal ve ekonomik yaşama engelsiz katılımını sağlamak" şeklinde belirlemiştir. Bu doğrultuda stratejilerini başta belediye binalarına engelsiz erişimin sağlanması ile yaşam kalitesi yüksek, "herkes için erişilebilir kent yaratmak" üzerine oluşturmuştur. Türkiye'deki yerel yönetimlerin engelli bireylerin erişilebilirliğine yönelik uygulamaları Çankaya Belediyesi örneğinde ele alındığında karşımıza çıkan olgular ise şöyle özetlenebilir (Oğultürk, 2020: 87):

- "Kaldırımlar Yayalarındır" sloganı öncülüğünde zabıta görevlileri tarafından kaldırımları işgal eden araçların sileceğine "Yaya Haklarına Saygı ve Duyarlılığa Davet" uyarı notu bırakılmaktadır.
- Ankara Çankaya Belediyesinin kılavuz çalışmaları ve Engelli Hizmet Engelsiz İşyeri Kılavuzu ile işletmelere engelsiz mekân oluşturma konusunda;
- Bina inşaat çevresinde kaldırım yapma şartları
- Bina yapımında aranacak ulaşılabilirlik koşulları konularında kılavuzlar hazırlamıştır. Çankaya Belediyesinin erişilebilirlik konusunda çalışmaları;
- Mevcut hizmet binalarının ve engelli bireylerin erişimine uygun hale getirilmesi,
- Yeni yapılacak hizmet binaları ve sosyal tesislerde erişilebilirlik kriterlerinin dikkate alınması,
- Mevcut parklardan uygun olanların, engelli bireylerin erişimine uygun hale dönüştürülmesi,
- Yeni yapılacak parkların engelli bireylerin erişimine uygun şekilde oluşturulması,
- Görme engelli bireyler için takip yolu yapılması çalışmaları,
- Okullarda rampa ve takip yolu yapılması çalışmaları,
- Erişilebilirlik konusunda farkındalık çalışmaları olarak sürdürmektedir.

Tüm bunların yanısıra, iki asansörlü minibüs fiziksel engelli bireylerin bağımsız erişimi için hizmete açılmıştır.

6. SONUÇ

Türkiye'de başta kamu olmak üzere tüm kurumların toplumsal ihtiyaç ve prblemlere çözüm olabilmek adına etkin bir görev almaları durumu söz konusudur. Bu yapılırken devletin sosyal yenilikçi çözümlerin desteklenmesi ve uygulama alanına taşınması süreçlerinde öncü rol üstlenerek destek olması ve hem kendi hem de sivil toplumun kapasitesini geliştirici politikalar üretmesi zorunlu olmaktadır (Ateş, 2020, 467). Bu bakımdan yerel yönetimlerin ortaya koydukları uygulamalar, insanların yaşamlarında değişiklik yapabilmekte, onlara yeni fırsatlar sunabilmekte ve insanın kendini keşfederek yaşamında yeni sayfalar açmasına yardım etmektedir.

Bir kentte, engelli bireyler veya hareket kısıtlılığına sahip bireylerin rahatlıkla, güvenilir ve özgürce bir şekilde o kentte bulunan açık ya da kapalı alanlara erişebilmeleri o kentlerin herkes açısından erişilebilir olduğunu göstermektedir.

Birleşmiş Milletler'in yaptığı bir çalışmada, elde edilen bulgulara göre kentsel altyapıların, tesislerin ve hizmetlerin, planlama ve tasarımın ilk aşamalarından erişilebilirlik veya kapsayıcı "evrensel tasarım" ilkelerine göre tasarlanması ve inşa edilmesi halinde, neredeyse hiç veya sadece yüzde bir ek maliyet getirdiği sonucu ortaya çıkmaktadır (UN, 2016: 9). Bu bakımdan tüm ülkelerin erişilebilirlik konusunda gerek merkezi yönetim gerekse yerel yönetimler açısından yapacakları yatırımlar bütçeye çok fazla bir yük getirmeyecektir. Üstelik turizm geliri yüksek boyutlarda olan

kentlerde böyle bir erişilebilirlik altyapısının kurulması "erişilebilir turizm" konusunda bir farkındalık da oluşturacaktır.

Türkiye açısından bakıldığında hem merkezi yönetim hem de yerel yönetimler için esas hedef, akıllı kentler oluşturmak olduğundan ve akıllı kentler açısından da en önemli gösterge erişilebilirlik olmasından dolayı yediden yetmişe kadın, erkek, çocuk, engeli olan/olmayan ayrımına tabi tutulmaksızın her vatandaşın uygun olan hizmetten yararlanası, sosyal yaşamın içerisine dahil edilmesi, kent içinde oluşabilecek hareket kısıtlılığının ortadan kaldırılması, yaya geçitlerinden kaldırımlara, toplu taşıma araçlarından binalarına kadar erişilebilir bir model sunulmasına ihtiyaç vardır.

Son olarak, metro ve üstgeçit asansör kapılarının engelli ve yaşlılar açısından açık kalma süresinin uzatılması, merdivenlerde yer alan korkulukların her iki tarafta da bulunması en başta gerçekleştirilebilecek hususlardandır. İşitme cihazı kullananlar için sesli yönergelerin daha net ve tiz bir şekilde yapılmaları gerekmektedir. Görme engelliler içinse Braille alfabesine yönergelerin eksikliği göze çarpmaktadır. Okunması kolay piktograflar, dokunsal kılavuzlar ve kabartma yönergeler, görme engellilere özellikle ulaşım hizmetlerinde yardımcı olacaktır. Kentlerde oluşturulacak bir ortak akıl ile erişilebilir kent için yapılabilecek proje ve faaliyetlerin mesleki ve teknik insan kaynağı ile doğru sonuçlar ortaya koyacağı muhakkaktır.

Etik Beyan: *Bu çalışmada "Etik Kurul" izini alınmasını gerektiren bir yöntem kullanılmamıştır.*

Ethics Statement: *In this study, no method requiring the permission of the "Ethics Committee" was used.*

KAYNAKÇA

Aktaş, A. (2020). Başkan'dan. *Kentli Dergisi, 11*(37), 2. https://www.skb.gov.tr/wp-content/uploads/2020/09/28-eylul-kentli-dergisi-37-sayi.pdf

Ar, M. (2020). Yayın direktörü. *Kentli Dergisi, 11*(37), 4. https://www.skb.gov.tr/wp-content/uploads/2020/09/28-eylul-kentli-dergisi-37-sayi.pdf

Ateş, M. (2020). Sosyal politika ve sosyal refah açısından Türkiye'de sosyal inovasyon ve iyi uygulama örnekleri. *Sosyal Politika Çalışmaları Dergisi*, *20*(47), 441-472. https://doi.org/10.21560/spcd.vi.559147

Ayataç, H. (2020). Akıllı kent gündeminde kentsel erişebilirlik. *Kentli Dergisi*, *11*(37), 62-65. https://www.skb.gov.tr/akilli-kent-gundeminde-kentsel-erisebilirlik-s35626k/

Belir, Ö. (2020a). Dosya editörü. *Kentli Dergisi, 11*(37), 5. https://www.skb.gov.tr/wp-content/uploads/2020/09/28-eylul-kentli-dergisi-37-sayi.pdf

Belir, Ö. (2020b). Yasa ve yönetmelikler açısından konutlarda bağımsız yaşam felsefesinin önündeki engeller. *Kentli Dergisi*, *11*(37), 72-77. https://www.skb.gov.tr/wp-content/uploads/2020/09/28-eylul-kentli-dergisi-37-sayi.pdf

Bursa Büyükşehir Belediyesi Basın Yayın ve Halkla İlişkiler Dairesi Başkanlığı (2015a, 27 Ekim). *Müzelerde engeller kalkıyor.* https://www.bursa.bel.tr/muzelerde-engeller-kalkiyor/haber/20726

Bursa Büyükşehir Belediyesi Basın Yayın ve Halkla İlişkiler Dairesi Başkanlığı (2015b, 27 Ekim). *Engelsiz hayat için Türkiye'de ilk uygulama.* https://www.bursa.bel.tr/engelsiz-hayat-icin-turkiyede-ilk-uygulama/haber/7125

Bursa Büyükşehir Belediyesi Basın Yayın ve Halkla İlişkiler Dairesi Başkanlığı (2018, 27 Ekim). *Büyükşehir ile yaşama engel yok.* https://www.bursa.bel.tr/buyuksehir-ile-yasama-engel-yok/haber/26418

Cyclist Türkiye (2019, 10 Aralık). https://www.cyclistmag.com.tr/2019/12/10/bilecikte-engelsiz-ozgur-pedal-projesi/

Çankaya Belediyesi, (2010, 27 Ekim). *Engelsiz işyeri kılavuzu,* http://www.cankaya.bel.tr/pages/340/Engelsiz-Yollar/

Çankaya Belediyesi, (2010, 26 Ekim). *Engelsiz yollar*. http://www.cankaya.bel.tr/pages/340/Engelsiz-Yollar/

Demirkan, H. (2015). Mekânlarda erişilebilirlik, kullanılabilirlik ve yaşanabilirlik, *Dosya*, TMMOB Mimarlar Odası Ankara Şubesi, *2015/3*(36), 1-5. http://www.mimarlarodasiankara.org/dosya/dosya36.pdf

Denizli Büyükşehir Belediyesi (2017, 27 Ekim). *Büyükşehir'den engelsiz ulaşım.* https://www.denizli.bel.tr/Default.aspx?k=haber-detay&id=18483

Ender, A., & Zeybek, O. (2019). *Kent içi ulaşımda bisiklet yollarının önemi: Bursa-Nilüfer ilçesi örneği.* 1. İstanbul Uluslararası Coğrafya Kongresi Bildiri Kitabı, 309-315. https://www.researchgate.net/publication/338990814_Kent_Ici_Ulasimda_Bisiklet_Yollarinin_Onemi_Bursa_-_Nilufer_Ilcesi_Ornegi

Esen, İ. H. (2020). Çankırı belediye başkanı İsmail Hakkı Esen ile Covid-19 salgını ve sağlıklı kentler üzerine röportaj. *Kentli Dergisi*, *11*(37), 18-23. https://www.skb.gov.tr/wp-content/uploads/2020/09/28-eylul-kentli-dergisi-37-sayi.pdf

Evcil, A. N. (2020). Pandemi sürecinde katlanan erişebilirlik sorunu, *Kentli Dergisi*, *11*(37), 58-61. https://www.skb.gov.tr/wp-content/uploads/2020/09/28-eylul-kentli-dergisi-37-sayi.pdf

Genç, Y., Çavuşoğlu, O., & Çöpoğlu, M. (2020). Sosyal politika geliştirmede ve sosyal hizmet uygulamalarında yerelleşme: Sakarya Büyükşehir Belediyesi sosyal gelişim merkezi örneği. *Sosyal Politika Çalışmaları Dergisi*, *20*(46), 235-272. https://doi.org/10.21560/spcd.v20i54504.623297

Herkes için 'Erişilebilirlik ve Ulaşılabilirlik' (2018, 7 Aralık). https://www.bursa.bel.tr/herkes-icin-erisilebilirlik-ve-ulasilabilirlik/haber/26837

İnalhan, G. (2020). Teknoloji ve erişilebilirlik. *Kentli Dergisi*, *11*(37), 78-81. https://www.skb.gov.tr/wp-content/uploads/2020/09/28-eylul-kentli-dergisi-37-sayi.pdf

Milliyet, (2017, 19 Ocak). *Engelli Burak'tan Başkan Zolan'a teşekkür*. https://www.milliyet.com.tr/yerel-haberler/denizli/engelli-buraktan-baskan-zolana-tesekkur-11788534

Negiz, N., & Nalbant, M. (2019). *Kentsel mekânın 'engelsizlik' açısından incelenmesi: Isparta örneği*, Engellilerin İstihdamı ve Sosyal Koruma. Türk Metal Sendikası Araştırma ve Eğitim Merkezi Yayınları, Ankara, 347-360. http://turkmetal.org.tr/

Oğultürk, N. (2020). Erişilebilir kentsel ve kamusal alanlar bir yerel deneyim: Çankaya Belediyesi. *Kentli Dergisi*, *11*(37), 82-88. https://www.skb.gov.tr/wp-content/uploads/2020/09/28-eylul-kentli-dergisi-37-sayi.pdf

Okur, N., & Erbil Erdugan, F. (2010). *Sosyal haklar ve özürlüler: Özürlülük modelleri bağlamında tarihsel bir değerlendirme.* Sosyal Haklar Ulusal Sempozyumu, Kocaeli, 245-263. https://silo.tips/download/sosyal-haklar-ve-zrller-zrllk-modeller-balaminda-tarhsel-br-deerlendrme

Polat, E. (2020). Pandemiden sonra kentsel mekâna erişebilirlik. *Kentli Dergisi*, *11*(37), 54-57. https://www.skb.gov.tr/wp-content/uploads/2020/09/28-eylul-kentli-dergisi-37-sayi.pdf

Sağlıklı Kentler Birliği, (2016, 10 Haziran). *Samsun'un ilk akıllı ve engelsiz müzesi.* http://www.skb.gov.tr/samsunun-ilk-akilli-ve-engelsiz-muzesi-s18151k/

Sağlıklı Kentler Birliği (SKB), (2019). *Sağlıklı Kentler Birliği 2020-2024 stratejik planı,* Bursa. https://www.skb.gov.tr/wp-content/uploads/2019/11/SKB-2020-2024-STRATEJIK-PLAN.pdf

Samsun Büyükşehir Belediyesi (t.y.). *Mavi ışıklar engelliler eğitim, dinlenme ve rehabilitasyon merkezi*. https://www.samsun.bel.tr/icerik/engelsiz-hizmetler

Seçer, V. (2020). Mersin Büyükşehir Belediye Başkanı Vahap Seçer ile Covid-19 salgını ve sağlıklı kentler üzerine röportaj. *Kentli Dergisi*, *11*(37), 12-17. https://www.skb.gov.tr/wp-content/uploads/2020/09/28-eylul-kentli-dergisi-37-sayi.pdf

Şat, N., & Göver, T. (2017). Engelliler için belediyelerin erişilebilirlik sorumlulukları: Çorum engel haritası projesi. *Hitit Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, *10*(1), 521-541. https://doi.org/10.17218/hititsosbil.287902

Tutal, O. (2015). Erişebilirlik, erişebilirdik, erişemedik. *Mimarlık*, *385*, 8-9. http://www.mimarlikdergisi.com/index.cfm?sayfa=mimarlik&DergiSayi=399&RecID=3741

Tutal, O. (2020). Tarihi çevre ve erişilebilirlik. *Kentli Dergisi*, *11*(37), 67-71. https://www.skb.gov.tr/wp-content/uploads/2020/09/28-eylul-kentli-dergisi-37-sayi.pdf

United Nations (2006. 26 Ekim). *Convention on the rights of persons with disabilities (CRPD).* https://www.un.org/ development/desa/disabilities/ convention-on-the-rights-of-personswith-disabilities/article-19-livingindependently-and-being-includedin-the-community.html

United Nations (2016). *Good practices of accessible urban development*. The Department of Economic and Social Affairs of the United Nations Secretariat, 21 October 2016. https://www.un.org/development/desa/dspd/2016/10/good-practices-of-accessible-urban-development/

5378 sayılı Engelliler Hakkında Kanun. (2005. 1 Temmuz). *Resmi Gazete* (Sayı:25868). Erişim adresi: https://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.5378-20130425.pdf